

The Third Beis Hamikdash: Human Construction or G-dly Creation

בענין בנין בית שלישי

יהודה ברוך טוכמאן

שבת פרשת ואתחנן

July 24th, 2010

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף מא עמוד א (1A)

משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי... שיהא יום הנפ כולו אסור. גמ'. מאי טעמא? מהרה יבנה בית המקדש, ויאמרו: אשתקד מי לא אכלנו בהאיר מזרח - השתא נמי ניכול. ואינהו לא ידעי דאשתקד דלא הוה בית המקדש - האיר מזרח התיר, השתא דאיכא בית המקדש - עומר מתיר. - דאיבני אימתי? אילימא דאיבני בשיתסר - הרי התיר האיר מזרח, אלא דאיבני בחמיסר - מחצות היום ולהלן תשתרי, דהא תנן: הרחוקים מותרין מחצות היום ולהלן, לפי שאין בית דין מתעצלים בו! - לא צריכא, דאיבני בליליא, אי נמי, סמוך לשקיעת החמה, רב נחמן בר יצחק אמר: רבן יוחנן בן זכאי בשיטת רבי יהודה אמרה, דאמר: מן התורה הוא אסור, דכתיב (ויקרא כג) עד עצם היום הזה - עד עיצומו של יום וקסבר: עד - ועד בכלל.

רש"י מסכת סוכה דף מא עמוד א (1B)

אי נמי - דאיבני בחמיסר סמוך לשקיעת החמה, והיא היא, ואי קשיא דבילילה אינו נבנה דקיימא לו בשבועות (טו, ב) דאין בנין בית המקדש בלילה, דכתיב ובוים הקים ולא בחמיסר שהוא יום טוב, דקיימא לו בשבועות (שם טו, ב) דאין בנין בית המקדש דוחה יום טוב, הני מילי - בנין הבניו בידי אדם, אבל מקדש העתיד שאנו מצפין בניו ומשוכלל הוא יגלה ויבא משמים, שנאמר (שמות טו) מקדש ה' כוננו ידוך.

בראשית רבה (וילנא) פרשת ויצא פרשה סט סימן ז (2A)

ויקץ יעקב משנתו... ד"א מלמד שהראה הקדוש ברוך הוא ליעקב בית המקדש בניו וחרב ובניו, ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה זה בניו המד"א (תהלים סח) נורא אלהים ממקדשיו, ואין זה הרי חרב כמד"א (איכה ה) על זה היה דוח לבנו על אלה חשכו עינינו, כי אם בית אלהים, בניו ומשוכלל לעתיד לבא, כמד"א (תהלים קמז) כי חזק בריחי שעריך.

ילקוט שמעוני תהלים רמז תתמא (2B)

יהי מעם אדני אלהינו עלינו וגו', אמר להם הקדוש ברוך הוא לשעבר ע"י שנבנה בית המקדש ע"י ב"ן לפיכך חרב וסלקתי שכינתי, אבל לעתיד לבא אני הוא שבונה אותו ומשרה שכינתי בתוכו ואינו חרב:

שו"ת ציץ אליעזר חלק י סימן ה (3A)

(יב)... הראב"ן ז"ל בר"ה (סימן תנ"ט) שכותב ז"ל: ושיהא יום הנפ כולו אסור מאי טעמא מהרה יבנה בית המקדש, כלומר לפי שעה יהי בניו כהרף עין לפי שהקב"ה בעצמו יבנהו כאשר דרשו חכמים שלם ישלם המבעיר את הבעירה, אמר הקדוש ברוך הוא אני הציתי את בניו דכתיב ויצת את בניו וכתוב ממרום שלח את בעצמותי, ואני עתיד לבנותה באש דכתיב ואני אהיה לה נאם ה' חומת אש סביב, ולפיכך לא ידעו בניו ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו חדש בהאיר פני מזרח וכו' ומשני דאבני בליליא אי נמי סמוך לשקיעת החמה של חמיסר, כלומר חיישינן שמא יבנהו הקדוש ברוך הוא בליל שיתסר או סמוך לשקיעת החמה של חמיסר ולא יודע בניו ולא יעסקו באותה לילה בעומר וכו' והא דאמר בשבועות אין בניו ביהמ"ק דוחה יום טוב ואין בניו ביהמ"ק בלילה היינו בבנין בשר ודם שיש לו לשמור גזירותיו ומצוותיו של הקדוש ברוך הוא אבל הקדוש ברוך הוא הוא ציוה ואינו מצווה עכ"ל.

תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף ס עמוד ב (3B)

שלם ישלם המבעיר את הבערה - אמר הקדוש ברוך הוא: עלי לשלם את הבערה שהבערתי, אני הציתי את בניו, שנאמר: (איכה ד) ויצת את בניו ותאכל יסודותיה, ואני עתיד לבנותה באש, שנאמר: (זכריה ב) ואני אהיה לה חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה

שו"ת דברי יציב חלק יורה דעה סימן קלד (4A)

... הרי שבזכות התורה נזכה שבמהרה יבנה ביהמ"ק של מעלה של אש... א"כ בלימוד התורה מקיים מצות עשה של בניו ביהמ"ק, שבה ממשיך הביהמ"ק של מקדש ד' כוננו ידוך... ולזה מאוד מאוד מתגבר הסס"א רח"ל על לימוד התורה שמקרבת הגאולה וגורמת לבניו ביהמ"ק של מעלה

שו"ת באר שבע סימן עג (4B)

משאלתי אם יש סמך וסעד למנהג שנהגו קצת בעלי בתים לשנות מטבע החול בשבת בכרחה שלישית של ברכת המזון ומתחילין אותה ותבנה ירושלים כו' ומסיימין מנחה ציון בבנין ירושלים ונותנים טעם למנהג שאין בנין בית המקדש דוחה שבת כדאינהו בפרק שני דשבועות. ואני השבתי כל המשנה ידו על התחוננה שהר גמרא ערכה ברוך מללן בפרק לולב הגזול קאמר בהדיא דבית המקדש העתיד יבנה אפילו ביום טוב ואפי' בלילה

בית הלוי בראשית פרק כה (44)

...נוכל לפרש דברי הכתוב כשנבא על הבית השני אמר (חגי ב) גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון, ומפרש בגמרא (ב"ב ג) משום דעמד עשר שנים יותר מן הראשון. וכבר חקרו אמאי קרי ליה אחרון והלא הוא רק אמצעי ואחריו הרי ג"כ יהיה בית שלישי, ובתוספות יום טוב (מסכת דמאי פ"ז מ"ג) כתב דגם על השני שייר לומר אחרון וכמו שאה"ל (בראשית לג) וישם את השפחות וילדיהן ראשונה ואת לאה וילדיה אחרונים ויוסף ורחל אחרונים, ובפרט אז בעת בנין בית שני ודאי דשייר לומר בו אחרון כיון דעדיין לא נבנה השלישי. אבל הנראה לומר יותר דודאי עיקר בית המקדש הניתן לישראל הוא הבית השלישי שיבנה בקרוב בימינו אמון שהוא יהיה קיים לעולם ועיקר ההבטחה של ושכנתי בתוכם (שמות כה) הוא עליו, ועליו התפללו כשירת הים ואמרו (שמות טו) תביאמו ותטעמו בהר נחלתך מכוון לשבתך פעלת ה' מקדש ה' כוונתו ידך, דהוה הבית השלישי שאין בכיון בידי בשר ודם כראשונים רק ירד מן השמים בני ומשולל, והבית הראשון וכן השני וכל מה שהיה לישראל היו רק הכנה להשלישי דעל ידיהם יזכו להשלישי.... ונמצא דעיקר בהמ"ק הוא השלישי ומקדושתו ממחן השני בתי מקדשים הקודמים וניתנו להם כדי שיהיו מוכנים על ידיהם לזכות להשלישי, ובעצם השלישי הוא ראשון והם נקראים מקדמים, וע"כ בית המקדש הראשון קראו הכתוב הראשון בה' זהו שאמר הכתוב על השני גדול יהיה כבוד הבית האחרון דהוא נקרא אחרון, מן הראשון דהיינו המוגדם, אבל בית שלעתיד הוא ראשון, ונמצא דהאמצעי הוא אחרון ממש...

חתם סופר מסכת בבא בתרא דף ג עמוד א (45)

ולפע"ד עוד בית הראשון ה' השכינה והלוח' עיקור והבית ספל כקליפה לפרי, ואמנם בית שני החסך מהנ"ל ה' כבוד הבית עקר' יותר ולענין זה הוא אחרון, כי השלישי שיבנה ב"ב יהי כבוד ה' בתוכו ביתר שאת והבית ספל:

ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה כ (5A)

והמצוה העשרים היא שצונו לבנות בית עבודה, בו יהיה ההקרבה והבערת האש תמיד ואלין יהיה החליכה והעליה לרגל והקבוצ בכל שנה... והוא אמרו יתעלה (ר"פ תרומ') ועשו לי מקדש.

רמב"ם הלכות מלכים פרק יא הלכה א (5B)

המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושגה לממשלה הראשונה, וכונה המקדש ומקבץ דתי ישראל, וחזרין כל המשפטים בימיו משהיו מקודם, מקריבין קרבנות, ועושין שמטין ויובלות ככל מצותה האמורה בתורה, וכל מי שאינו מאמין בו, או מי שאינו מחכה לביאתו, לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר, אלא בתורה ובמשה רבינו, שהרי התורה העידה עליו שאמר ושב ה' אליהך את שבותך ורחמך ושב וקבצך..

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף נב עמוד ב (6A)

(זכריה ב) ויראני ה' ארבעה חרשים, מאן נינהו ארבעה חרשים? - אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא: משיח בן דוד ומשיח בן יוסף, ואליהו, וכהן צדק

רש"י מסכת סוכה דף נב עמוד ב (6B)

חרשים - אומנים, משיחים שניהם חרשים לבנין בית המקדש,...

שו"ת ציצן אליעזר חלק י סימן ה (6C)

(יא) ... לשיטת הרמב"ם בסוף ה' מלכים דיבנה ע"י בני אדם, הרי מדגיש וכותב דמשיח הוא שיבנהו, וכפי הנראה מקור דבריו בזה הוא מדברי הגמ' בסוכה ד' נ"ב ע"ב דאיתא: מאן נינהו ארבעה חרשים...

תלמוד בבלי מסכת כתובות דף ה עמוד א (7A)

דרש בר קפרא: גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ, דאילו במעשה שמים וארץ - כתיב: (ישעיהו מ"ח) אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים, ואילו במעשה ידיהם של צדיקים - כתיב: (שמות ט"ו) מכוון לשבתך פעלת ה' מקדש אדני כוננו ידך

רש"י מסכת כתובות דף ה עמוד א (7B)

מקדש - מעשה ידי צדיקים הוא

... אכתי יוקשה על רש"י בפרשת

בשלת, בפסוק "מקדש ה' כוננו ידך" ¹²⁴⁵ כתב בזה"ל: "חביב בית המקדש, שהעולם נברא ביד אחת, שנאמר 'ידי יסדה ארץ' ¹²⁴⁷, ומקדש בשתי ידים. ואימתי יבנה בשתי ידי? בזמן שה' ימלוך לעולם ועד, לעתיד לבא, שהמלכה שלו, עכ"ד. הרי שרש"י כתב בפירושו, שמקדש שלעתיד יהיה בשתי ידים. וכבר מבואר בכתובות, שבשתי ידים הוא מעשה צדיקים ולא מעשה חסידים. וא"כ מוכרח לפי רש"י שבניו שלעתיד יהיה מעשה צדיקים, וא"כ, תהיה סתירה בין רש"י לרש"י. כה הקשיתי בימי עלומי, והיא קושיא

8

אם הבנים שמחה עמוד שסז-שיז'

ונתקשיתי בדבריהם טובא — בשלמא במה שכתבו שהואיל שיהיה בידי שמים יכול להיות ביו"ט מובן שפיר, והוא על דרך שאמרו בגמרא (שבת, דף עד ע"ב) לגבי טוויית השער על גבי העזים, דלית בה חילול שבת, משום דחכמה יתירה שאני, ואין דרך מלאכה בכך. ומזה למד החת"ס (בחלק ו¹²⁵⁵), דכל מלאכה שהיא על דרך נס אין בה חילול שבת. ובהו יישוב דברי הרא"ש (בפרק "ערבי פסחים" ¹²⁵⁶), שמשא כתב י"ג ספרי תורה ביום שנסתלק, אף שהיה בשבת, דכיון דהוי דרך נס לית ביה חילול שבת, דאין דרך מלאכה בכך. והכי נמי לגבי הבנין דלעתיד, שיהיה עפ"י נס בידי שמים, אין דרך מלאכה בכך ואין בו חילול יו"ט, על כן שפיר יכול להיות ביו"ט. אבל במה שכתבו שיכול ג"כ להיות בלילה, הואיל שהוא בידי שמים, זה אינו מובן כלל, כיון דהלילה פסול לבנין בית המקדש כמו שנלמד מהפסוק "ביום הקים את המשכן", א"כ ודאי שאם יבנה בלילה הוא פסול, כמו בקרבנות שנלמד מהפסוק "ביום צוותו" ¹²⁵⁷ שלילה פסול לקרבנות, א"כ מה מהני לו האי מעלה שיהיה בידי שמים להכשירו אף בלילה, כיון שהלילה מצד עצמו פסול לבניית המקדש. א"כ, אין חילוק בין בידי אדם לבין בידי שמים?

וכעת אני כותב בגלותי פה עיר הבירה, טמון בירכתי ביתי מבלי ספרים להפש אם עמדו בזה. אבל בהנ"ל אתי שפיר, דכיון שעיקר המקדש שיהיה מעשה ידי אדם יבנה ביום כדינא, ורק המקדש הרוחני דלמעלה יבוא בלילה — זה לא מזיק אם הוא גם בלילה, כיון שעיקר הבנין יהיה ביום. ויש להסביר הדברים עפ"י מה שרואים בקרבן שנשחט ונזרק ביום, שהקטר חלבים ואימורים שהוא הגמר יכול להינה רלילה ¹²⁵⁸. כמו כן בבנין הבית,

9A

תלמוד בבלי מסכת תענית דף יז עמוד א

תנו רבנן: מפני מה אמרו אנשי משמר מותרין לשתות יין בלילות אבל לא בימים - שמא תכבד העבודה על אנשי בית אב ויבואו ויסייעו להם. מפני מה אמרו אנשי בית אב לא ביום ולא בלילה - מפני שהן עוסקין תמיד בעבודה. מכאן אמרו: כל כהן שמכיר משמרתו ומשמרת בית אב שלו, ויודע שבתי אבותיו קבועין שם - אסור לשתות יין כל אותו היום. במכיר משמרתו ואין מכיר משמרת בית אב שלו ויודע שבתי אבותיו קבועין שם - אסור לשתות יין כל אותה שבת. אינו מכיר משמרתו ומשמרת בית אב שלו, ויודע שבתי אבותיו קבועין שם - אסור לשתות יין כל השנה. רבי אומר, אומר אני: אסור לשתות יין לעולם, אבל מה אעשה שתקנתו קלקלתו. אמר אביי: כמאן שתו האידיאן כהני חמרא - כרב.

9B

רש"י מסכת תענית דף יז עמוד א

רבי אומר אומר אני כהן אסור כו' - כלומר, אי חיישין לשמא יבנה - יהא אסור לעולם, אפילו המכיר משמרתו ומשמרת בית אבותיו, דחיישין שמא ישתנה סדר משמרות, ושמא יעבדו כולם לחנוכת הבית בבית אחת, ונמצא זה צריך לעבוד, אבל מה אעשה שתקנתו קלקלתו. דהוי כמה שנים שלא חזרה בירה, וקלקלה זו תקנתו לשתות יין בהדיא, ולשמא יבנה לא חיישין.

10A

רמב"ם הלכות ביאת המקדש פרק א הלכה ז

כל כהן שיוודע מאי זה משמר הוא ומאי זה בית אב הוא ויודע שבתי אבותיו קבועים בעבודה [היום] אסור לו לשתות יין כל אותו היום, היה יודע מאי זה משמר הוא ואינו מכיר בית אב שלו אסור לו לשתות כל אותה שבת שמשמרתו עובדין בה, לא היה מכיר משמרתו ולא בית אבותיו הדין נותן שאסור לשתות יין לעולם, אבל תקנתו קלקלתו והרי הוא מותר לשתות תמיד שאינו יכול לעבוד עד שיקבע בבית אב שלו ובמשמרתו. /השגת הראב"ד/ כל כהן שיוודע וכו'. א"א הלכה כרבי שתקנתו קלקלתו שאין עכשיו שעת עבודה ולמהרה יבנה לא חיישין ובין מכיר ובין שאינו מכיר מותר לשתות יין דסתמא אמר אביי כמאן שתו כהני האידיאן חמרא כרבי. /השגת הראב"ד/ עד שיקבע בבית אב שלו. א"א כמה דבריו חלושים וקלושים וכי כשיבנה בית המקדש לא יהיה שם מצרף ומטהר ומודיע המשמרות הראויות ושבתם ויזמם. וא"ז זה שהות יהיה שם לקביעותם.

106 מהרש"א חידושי אגדות מסכת תענית דף יז עמוד א

רבי אמר ואמר אני אסור כו' הוא שתקנתו קלקלתו כו'. פרש"י אפי' המכיר משמרתו כו' שמא ישתנה משמרות כו' אבל כו' שתקנתו קלקלתו דהוי כמה שנים שלא חזרו כו' עכ"ל. והוא דוחק דעיקר טעמו חסר מן הספר. ולולי פירושו נראה דלא פליג אלא בדלא מכיר כלל. וה"ק שתקנתו להתייר לשתות לו יין הוא קלקלתו שלא ידע ומכיר משמרתו ובית אב שלו כלל ושמא אינו כהו כלל. דהשתא לשמא הוא כהו ולשמא יבנה לא חיישינן. אבל במכיר חיישינן לשמא יבנה. וכן מציונו בעולי בבבל אשר לא התייחושו נגאלו מן הכהונה ודו"ק:

11 שפת אמת מסכת תענית דף יז עמוד א

בגמ' מכאן אמרו כל כהן שמכיר משמרתו כו' וכל הסוגיא, רש"י ז"ל פי' דהכל קאי בזה"ל ולכן הוצרך לדחוק לקמן בהא דאמרינן והתניא רבי ואמר כו' ומכיל דרבנן אסורי דה"ה דה"מ הגמ' להוכיח מרישא דבריייתא מדברי חכמים עצמן ע"ש, ולולי דבריו ז"ל הי' מצ"ד בפשיטות דבריייתא זו בזמן הבית איתמר. דכהן המכיר משמרתו או בית אב שלו אפי' אינו שם אסור ביין. ורבי ס"ל דמי שאינו מכיר משמרתו תקנתו קלקלתו פי' כיון דמקולקל הוא מלשמש במקדש ממילא הותר לו לשתות יין. ואמר אביי דמאי דכהנים שותין יין בזה"ל משום דס"ל כרבי דהאידיגא כולם אין מכירין משמרתם. ומדברי אביי בלבד הוכיח הגמ' לקמן דפשיטא לי' דבזה"ל נמי אסורין כו"ל, שוב מצאתי תנא דמסייע לי' הרמב"ם בה' ביאת מקדש (פ"א ה"ז) שהביא כל הבריייתא וסתם כרבי דמי שאינו מכיר משמרתו כיון שאינו מוכן לעבודה מותר לשתות. ונראה ברור שכל דבריו בזמן הבית איתמרו. והראב"ד ז"ל השיג עליו בתרת'... ופליאה משגבה היא בעיני דהדבר ברור דהרמב"ם מיירי בזמן הבית וגם בבריייתא פי' הרמב"ם כן:

12 בית הבחירה למאירי מסכת תענית דף יז עמוד א

מעתה כהן היודע משמרתו ובית אב שלו יודע שבית אב שלו קבוע לעבודת אותו היום אסור לשתות יין כל אותו היום שמא יצטרכו לו ויבהילוהו לבא. היה יודע משמרתו ואינו יודע בית אב שלו אסור כל אותה שבת. ואם אינו יודע אפילו משמרתו הדיו ונתן לאסור לעולם אלא שקלקלתו בלבד מורה על פחיתותו ושאינו מאותם שדרכם לימנות ומותר לשתות יין. לפי דרכך לחדת על פירוש ברייתא זו לפי שטה זו שעל זמן שבית המקדש קיים היא שניה... ונראה לומר שזו היא שטת גדולי המחברים ומה שאמר כמאן שנתו כהני חמרא האידיגא שענינו על זמן חורבן וכמו שיתבאר למטה שמא יבנה בית המקדש וכו' פירושו לדעתי שמאחר שפוסט בשאינו מכיר משמרתו מתוך קלקלתו אחר שקלקלתו מוכחת עליו שלא יאה תכופ מד חבריו להביאו לעבוד אף לאחר חורבן. ואף על פי שהיה למ' לחוש לשמא יבנה קלקלת החורבן ושולטנות יד האויב עליו מתקנתו לשתיה. ואין חוששים לתכיפת גאלה. ואפילו באותו זמן שהיה סמור לחורבן והם היו מקוים גאלתם כרגע ולא היו צריכים לבנין שהרי מקריבום אף על פי שאין בית... והיה לנו לאסרה לכל כהן שמא יתחלפו המשמרות או יצטרכו כולם לחטות הבית או יהו שוות בו ברגלים אינו כן. אלא קלקלת החורבן מתקנתו

13 שו"ת מהר"ם שיק חלק יורה דעה סימן ריג

ונראה דיש עוד חיוב כתיבה בין שם המצות לבין שם המזבח...
הענינים שריחם מלכות מלכות מלכות כו' שנתן המזבח שנתן
לפניה ולבשרי מלכות כולו ליהושע ויבסם ביהמקדש ויבסם מיד מלכות
והם כתיבין דין ג' כי כתיב מלך סמכותו כמחייבם מלכותו והתקבצו
לזיו כל ישראל ויחייבו כולם על פני ברוח הקודש שפלו מכל
הכניסם האלם מלחם עליו יכרי בכנס אחד כל זה לו בשפת אמת
וישמת קשר על זה מהם שמתו צריים דף ליי' דיום ספק כולו לפי
דשייחם מכרם יבנה ביהמקדש ופרש"י ענינו להפסיד יבנה פיי ענינם
וסרעניס לי' דייבנה פיי משיח פייסו לוס הפסיד לומר דהכניסם סוגר
דנייני שם ומתוך הי' אמר מלך פיי משיח מליין פייסו פליין מלכרי
פיהושע פייסו למשיח והגבל כחוש' יי'ס שם פייסו דניין ביהמקדש
פיי קודם מלכות בית דוד ולי' פליין לוס יכיו גדולי יתבאר מלך
אחר האמר כרמכיס דמלך כענינים יבנה ביהמקדש ויש לישב זכ עמי
פייסו כרמכיס שם כתיבין דין ג' שפלין להגדיל הקודם פיי מלך יי'ר
לפי משפחת דמלך ורשע ופליין כהו ולכך י'ס לישב לכל המשפחה
ולולי יי'ר כד' לו כד'

ויותר נראה דיש ענינו חניס כו'. כתיב כולו ויש יי'ר קן על
כשנתן יי'ר הכל כסדר ויפייסו כרענינים ביהמקדש מלכיס כולו
לכל אום יי'ר קן על להשגה לו יי'ר הכל כרענינות ויבסם פייסו
סמכותם צדיים ויבסם משיח ליהושע והוא כרענין למלך לכהניסם לשתות
יין כולו רח' לי' מכרם יבנה בית המקדש- לכל אום יי'ר פיי מלך
סמכותם כולו ליי'ר לוס שפיי חמון וככר יי'ר יי'ס מכון-אליכ פיי
כנענות איי'ס דשם כרענינות דפיי'ס כרענין הול' על מכרם יבנה ביהמקדש
וכיי'ס פיי קן על להשגה- ופיי'ס שפיי'ר חמון רבי דמקנתו סלקנתו
דקלקלתו הודיו פול' סמכותם לול' מלך למש' קין דבנה מלך חוקה כולו:
אבל חכמי מליין חנו לחוש ככל יוס עי'כול כיד פיי קן כפשוטו-אמנם
לו שוב לוס כד' כרענין יבנה בית המקדש ויבסם לזיו חמון
לכניסם לשתות יין לכל אום חמון פיי'ס חיד יי'ס עכיד כול' מלך
אמר לוי ענינו יי'ר חמון ליהושע ופליין כהו ולכך י'ס לישב לכל המשפחה

14A גבורת ארי מסכת תענית דף יז עמוד א

אסור לשתות יין כל השנה. קשה לי אמאי אסור כל השנה מטעמא שמא יבנה הבית היום כדמסיק לקמן הא עד כאן לא פליג ר' אליעזר ור'
בפרה קמא דראש השנה (דף י') אי בתשרי עתידין לגאול או בניסן אבל באחד משאר כל החדשים לכולי עלמא אין נגאלין. ואם כן אמאי
אסורין כל השנה לשתרי ביין כל י"א חודש בשנה... ובחידושי בפרק קמא דראש השנה פירשתי דשמי מיני קוצין הם זכא אחישנה לא זכא
בעתה וכי נתלוצו ר' אליעזר ורבי יהושע אי בניסן עתידין לגאול או בתשרי היינו על קץ דבעתה אבל על קץ דאחישנה אין לו זמן קבוע אלא
כל יומי זמניה הוא. וכדאמר ליה משיח לרבי יהושע בן לוי היום אם בקולו תשמעו

148

שו"ת תשובה מאהבה חלק א סימן ריא

נשאלתי על מה דאמרו ז"ל (ר"ה י"א ע"ב) בתשרי עתידין להגאל... ולר"י בניסן עתידין... הא אמרו בעירובין (מ"ג ע"ב) הריני חזיר ביום שבו דוד בא מותר לשמות יין בשבתות וי"ט דאין ב"ד בא בע"ש ובעי"ט ואסור לשמות כל ימות החול, והשתא לר"א לא י"א אסור אלא בתשרי ולר"י בריסן... ולענ"ד אין זה בגדר קושי כלל כי ביום שבו דוד בא אז לא תהי' הגאולה כי אם כמו שכתב הרמב"ם פי' י"א מהל' מלכים אחר שיכופו את ישראל ללכת בדרכי תורה ולחם מלחמת ה' ויצליח ויבנה המקדש ויבכז דחי' ישראל ומקריבים קרבנות ויעשו שמיתין ויובלות עפ"י התורה שכתב ובע"פ אז תהיה הגאולה שלימה במהרה ישלח מקדש

מזין סממדי, סכח קטן עטרה טס: ציל למאוס דכל עיבר לימוד מסכת זו, הוא שנאמר גרבינו הגניב ולפני גרבינו, למען לשם צדיק לפני יונת למיוד, (ולס טיבס זו חיה טמיס, כפי אשר יודים כי לו), וכן כתב רמב"ם בספרו למסכת זו, וס ראיס לגרבינו מסכת צדיק (מ"ג ט"ז) דכתיב ושמרו להן מרחצו ולא כל מעשותו וסמו להו, ואע"פ דבנין שלפתיב יונת בידי טמיס מלני, (כרטיי ר"ס ד"ל ט"ז, ונכונה דמ"א ח', ונחסי' ככוסה טס וכטענות דמ"א כ'). עב"פ לרמב"ם כול סכתב סלימוד ממסכת זו הוא למען ידעו פד יבטס (וכן כתב ג"כ דמ"א טמונו ביחזקאל טס), מ"כ ל"ל דסך דהמחמל טכבי' תוס' (סבטמוז דמ"א ב) ולמתיד יונת במקדש בידי טמיס, דכרי צלזס טיס ולפני לגרבינו ממנה (כירושלמי ט"ז דפיסה) טנס ד"ל טככ"כ יבייטס בדרך טס טינגול, וסא דמתי' כטענות (טס) לצנז בליכ לו דלגני צו"ט, וסן צדין ציפלי' צילזס ולא צו"ט י"ל דמ"ס בדיבר טלני, ובל"ל לפמ"ל ל"ס כופיה דמ"א (ר"ס ד"ל ט"ז) מדמין צנין ציכמ"ק דחמס וי"ס טינס חזקה כל כך, ד"ל טינגוס וכרס כעין טלמתי' וטמוז ח"ס דרעו טלזס טו'. וסו טפוס נ"א טכס ונ"ס נבנות ציח טלזסו (כטקיס ס"ט מ"ס). טיינו צדיקס מלכס. מידע נס לר"י פכלמח יונת ציכמ"ק שלפתיד מ"י טמיס טמס, ציכ"ס טען טלמתי' חכיה כדו טירלו טנגוס סכחל טנס כפי טכניד נס ככ"כ טמס חנפוס טנה מקדש, ויכרו לו עי"ו כי רוח ט' דבר טו, וטלמתי' טע"כ נס טמנו טקל כנניס סכח, וטי"ו ילגמו טענותי'ס, ומנחת חינוך מצוה צה אות א

15

תפארת ישראל בועז למסכת מידות אות א'

ופשוט דכל אלו הכלים היה כל פעם אחרים. בב"ש לא היה מכלים של בית ראשון ובימי חשמונאי' נאבדו הכלים שהיו... אם כן צריכים לידע הדינים וגם היום אפשר שאם יתנו המלכות רשות לבנות בית המקדש מצוה לבנות כמבואר במדרש בימי ריב"ח דנתנו רשות והתחילו לבנות. ועיין בס' כפות תמרים שהרבינו נתנאל בעל התוספות רצה לילך להקריב קרבנות בירושלים אם כן ה"ה לבנות בית המקדש...

168

מלבי"ם עזרא פרק ו פסוק טו

ויעשו חמכת הבית הזה בחזרה, כבר פי' הקדמונים מ"ש הבית הזה, כי אם היו זוכים אז היה מגיע זמן הגאולה העתידה, ותיכף אחר בנין זה היה יורד ביהמ"ק מן השמים כמקדש שראה יחזקאל לעתיד לבא

16c

רד"ק תהלים פרק קמו פסוק ג

(ג) אל תבטחו בדייבים... אם יבטח באדם ישים העיקר באל יתברך, שיתן בלב האדם הדיב לעזרו, וכפל הענין במלות שונות. בן אדם שאין לו תשועה, שאם לא ברצון האל יתברך, אין ביד האדם להושיע חבריו מצרתו, כי לה' לבדו התשועה, והוא יסובבנה על ידי בני אדם, כמו שס"בך תשועת גלות ברב ע"י כורש, וכן לעתיד יסבב גאולת ישראל ע"י מלכי הגוים, שיעיר את רוחם לשלחם, כמו שכתוב (ישעיה סו, כ): והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה לה', וזה יהיה לפי שבטחו ישראל בגלות באל יתברך לבדו:

17A

תלמוד ירושלמי מסכת מעשר שני פרק ה דף נ טור א/ה"א
אמר רבי אחא זאת אומרת שבית המקדש עתיד להיבנות קודם למלכות בית דוד דכתיב ודם ענב תשתה חמר ואת אמר הכין

17B

תוספות יום טוב מסכת מעשר שני פרק ה משנה ב
ונראה דהיינו סברת רבי יוסי שחולק לפי שהוא סובר כחכמים דפליגי על רבי יהודה וסברי זכור לטוב להפחית השער ולפיכך אומר שהתקנה היתה מפני שחרב הבית, ולר' יוסי נמי הוצרך תנאי מפני שהתקנה היתה שלא יהו רשאים להעלות כדי שלא לעטר שוקי ירושלים הנתונה בידי האויבים ואף אם יתבטל זה הטעם שיבנה בית המקדש במהרה בימינו, ולא יהו אותו בית דין שבאותו דור רשאים לבטל כי אולי לא היו גדולים מזה הבית דין, כי בנין בית המקדש קודם למלכות בית דוד כדאינא בירושלמי אמתייתין, וכל שכן קודם לתחיית המתים, ומזה ודאי קשיא להראב"ד דהואיל והתנאי עצמו לא היה אלא לכשיבנה בית המקדש, וממילא בטל הטעם וא"כ מה צורך לתנאי, וגם בזה יש לי להליץ בעדו מזה הירושלמי שבית המקדש עתיד להבנות קודם למלכות בית דוד, ונמצא שעד למלכות בית דוד יהיה לאויבים קצת ממשלה עליהם וכמו שהיה בתחלת בית שני, ובשלוס האויבים בנו והיו בירושלים, עדיין לא נתבטל הטעם לגמרי, לפיכך הוצרכו לתנאי שהבית דין שבאותו דור יחזרו הדבר לכמות שהיה על פי זה התנאי.

(רביט) בחיי יקרא פרק יא פסוק ד (18A)

ומדרש תנחומא: למה נמשלה מלכות זו לחזיר, שעתידי הקדוש ברוך הוא להחזיר עליהן מדת הדין. ויש מסחאות שכתוב בהן: שעתידי להחזיר העטרה ליושנה, והענין כי שני המקדשים נבנו ע"י ישראל, בית ראשון בנה שלמה שהוא מזרע יהודה, בית שני בנה זרובבל שהיה ג"כ מזרע יהודה, שנאמר: (זכריה ד, ח) "ידי זרובבל יסדו" וגו', ונעשה על ידי כורש שנתן רשות בזה, אבל הבית השלישי עתידיה אומה זו לבנותו, וזהו שאמר: עתידי להחזיר העטרה ליושנה, לפי שהוא החריבו

ספר האמונות והדעות מאמר ח (18B)

והחמשה אשר מן הכתוב, תחלתם בנחמות האלה, שישראל יקובצו כלם אל בית המקדש, ולא ישאר מהם אחד בגרות. כמ"ש (יחזקאל ל"ד י"ג) וקבצתי מן הארצות והביאותים אל אדמתם, ולא שב מהם בבית שני כי אם שנים וארבעים אלף ושלוש מאות וששים... והשני שיקובצו מאיי הים, כמו שאמר (ישעיה י"א י"א) מחמות ומאיי הים, ולא הלכו בגלות הראשונה אל מקום מן האיים, כל שכן שישבו מהם, והשלישי שהעמים יבנו חומות בית המקדש, כמו שאמר (שם ס' י') ובנו בני נצר חומותיך, ולא די שלא בנו לנו מאומה בבית שני, אלא שמנעו אותנו לבנות והיינו במלחמה ודירא בבנין... והרביעי ששערי המדינה יהיו פתוחים לילה ויומם מהבטחת הנכנסים והיוצאים כמ"ש (ישעיה ס' י"א) ופתחו שעריך תמיד יומם ולילה לא יסגרו ומצאתים בבית שני סוגרים אותם קודם בא השמש, ולא היו פתוחים אותם עד חצי היום... והחמשי שלא תשאיר אומה שלא יהיו תחת עבודתם כאמרו (ישעיה ס' י"ב) כי הגוי והממלכה אשר לא יעבדוך יאבדו, ומה שאין בו ספק שהם ושדותיהם היו משועבדים למלכים בבית שני כמ"ש (נחמיה ס' ל"ו) הנה אנחנו היום עבדים והארץ אשר נתת לאבותינו

שו"ת ציץ אליעזר חלק י סימן ה (19A)

ולכן מה מאד תמוה בעיני מה שראיתי ברבינו בחיי עה"ת פ' שמיני (וכבר ישנם שציטטו מדבריו) שמביא דברי מדרש תנחומא דאיתא דמלכות אדום נמשלה לחזיר שעתידיה להחזיר העטרה ליושנה... ואין לדברים אלה כפשוטם שום הבנה. ועוד זאת דיעוין ברבינו בחיי בעצמו בפ' תולדות שכתב לבאר ההיפך הגמור מזה שכתב כאן, דכותב שם, דמה שהזכיר (גבי הבארות שחפר יצחק) את ה' בבאר השלישי ולא עשה כן בשתיים הראשונות יתכן לומר טעם מפני שהראשונים היו בניו בשר ודם ע"י שלמה וכורש. אבל השלישי יהיה מעשה ה' ובניו שמים ולא ישלוט בו חרבן לכך הזכיר בו הש"י... ואיך יתכן שרבינו בחיי לא מצא לנחוץ להזכיר בפ' שמיני ממה שכתב ההיפך מזה בפ' תולדות, על כן נראה ברור שאין כוונת רבינו בחיי בפ' שמיני על בני הבית המקדש ממש שמלכות אדום תבנה, אלא כוונתו שע"י גרמתם ורשיונם תחזור לנו הארץ ולאחר מיכן בהמשך הזמן יוחזר גם מקום המקדש וככה ימשך עד שתבוא שעת - הכושר והזמן המיועד שיבנה המקדש ברבנו - שמים, ומכיון שהתחלת הסבה לכל האמור תהי' ע"י המלכות האמורה מעלה עליה כאילו היא שבתנה והחזירה העטרה ליושנה...

שו"ת ציץ אליעזר חלק י סימן א (19B)

(מו) ואודות דברי התיו"ט בפ"ה דמע"ש בכו"ל דברי הירושלמי... יש להוסיף ולציין במיוחד דברי הר"ש סיריליא ז"ל שמבאר כוונת הירושלמי לכוונה הפוכה, והוא דהירושלמי שם מוכיח מקרא של ודם ענב תשתה חמר דמלכות בית דוד קודמת לבנין בית המקדש כיעו"ש, ולכן אין לנו בזה אלא דברי רבנו משה שפוסק בפ"א מה' מלכים ה"ד דמשיח הוא שיבנה מקדש במקומו... ופוק חזי לרבינו הגר"א ז"ל בפ"י לשה"ש פ"ב פסו' ז' שמבאר כוונת הקרא של השבעתי אתכם ומאמרם ז"ל ע"ד בכתובות קי"א שזה מוסב על בנין ביהמ"ק שמושבעים שלא יצאו מאליהם לבנות בית המקדש שושנא דלעילא עד שיבא... עפי"ד הגר"א בשה"ש המובא בפנים מובנת היטב תפלתנו, והראנו ברבנו ושמחנו בתיקונו, וכך הרי מביא גם בפ"י שיש יצחק בשם הגאון האמיתי מהר"ל דיסקין זצ"ל שביאר הכוונה והראנו בבנין זה הבנין המשוכלל למעלה, ושמחנו בתיקונו הוא העמדת שערים, שדקני ישראל יעמידו השערים הנכנסים, והמעמיד דלתות בבית כאלו, בנאה כמבואר בב"ב נ"ג, ובהנה תהיה השמחה שלימה.

שו"ת ציץ אליעזר חלק י סימן ה (20A)

ואליבא דכו"ע זהו הסדר שלעתידי אליבא דש"ס בבלי (ויתכן וקרוב לודאי גם אליבא דהיר"ל עיין לעיל סי' א' אות מ"ו עיין שם) מקודם יבוא המשיח ולאחר מיכן יבנה או יתגלה הביהמ"ק וכדמבאר המהרש"א בח"א מגילה ד' י"ט ע"א ...

מהרש"א חידושי אגדות מסכת מגילה דף יח עמוד א (20B)

וכיון שבא דוד כו' שאמר והביאותים אל הר קדשי וגו', משמע ליה מהכא שבא דוד. כדאמרין פרק כ"ג ג' מצות נצטוו ישראל בכניסתו לארץ להעמיד להם מלך ולהכרית זרעו של עמלק ולבנות בית הבחירה. ומסיק להעמיד להם מלך מקודם, וא"כ לעתידי נמי ודאי יהיה כן, וכיון דכתיב והביאותים אל הר קדשי דהיינו בנין בית הבחירה ע"כ דבא דוד מקודם זה ...

פסיקתא רבתי (איש שלום) פ"סקא לו - קומי אורי (21)

שנו רבותיהו בשעה שמלך המשיח נגלה בא ועומד על הגג של בית המקדש, והוא משמיע להם לישראל ואומר להם עונים הגיע זמן גאולתכם ואם אין אתם מאמינים באו באורי שזרת עליכם, שאמר קומי אורי כי בא אורך וכבוד ה' עליך זרח

22

אספקלריא המאירה פרשת שופטים

בגמרא ז"ל פ"ק פקודי (דף פ"ג) טלם יתלם בארבעי יוח
 ובעיניו יתעורר הקב"ה ע"י טלם את העורף ויפלינו
 וכו' ויתנו את זבנות שואמר וילח את בניו ויחלל יסודותיה ויחריץ
 לזנוהם בלם שאלם אחי אחים לה חומת חם כצד ויבדלו חמיהם ויחזקו
 וכו' ע"כ ל' וכן קצת ג"כ בנזיר (ה' מנחם סוף ע"ה ע"ה) שהפליה
 לעמוד תבס הקב"ה בעלמם ויבסי פעולת מידו לא ויבדלו ויבדלו הפליה
 כס דכתיב זנוה יתלם ח' והבללנו פייתו זכס יאופר (ע"ף גזוהר
 פ"קפתי ע"תל וקאמר ת"ח אונק חנוך וכו' ע"ה) שכל האבני יבדלו
 המקדש לא נבדלו ונעחד הקב"ה לבנות ג"ה שאלו חזונום עלמם חנוך
 ועפ"י קדש הוהר חוס נעשה פרי עוב וחדשו זכרון כרד זאל עכ
 לוחי (הג"ג) ונל ויבסי כבוד הניח חוס החחרוהו הפליה זאל
 דאיכא להקדושי להם לא בלוי פו הפלעונום שפריטי פריי פקדוהו
 קדונונו והריחמוהו ל' (סוכה דף נ"ג ע"ג) מי טל דלס זבנו הוהרם

גמ דקס זבנו גזס מעולם נח כיוהר כיו שנהו הוהר סייקו גזול
 וחסו משויהם א' אולס לכוה"ל מבעתו דברי כהנוז ויהי חסרי
 לאשועיק גלל נאדרה כל האבנים עבנון כחלסון ומחוסם חזני' עלמם
 יבסם העקיל לעתיד חוס מהם דגרוו האמר זבנו יוהי כבוד קצית כזה
 החקונו פון כרלסון ר"ל מחזני החלסון אמת
ויורה לכו הכ"ל פריי וזכס הפקדוהו חלפנים שישו פעסו וידי חלס
 וכל מעשה הקב"ה כביכול עלמו זכרי זס הפתור זכרי
 וכוהר כ"ל וזריבת חנו ע"כ לומר דעם פלסיוח העכרית ויחוס
 מדרס ססיקתא דליסח חקס שפק"ה יוריד כביכול חס ידוה"ל אלוה"ל
 למטם ויעמיד חס שלמעלם על שלמעם ונעלח חסי המדרס"י אלוה"ל אלוה"ל
 עיעמוד למעלכ כולו חס פעשה ויך הקב"ה ושלטטה ממנו כול פעשה
 ארס אבני מר עתנוסמות על החרסם עומי שלמס ע"ה וזכס חלס
 חדרה זכרי המאיר ל' אלוה"ל אלוה"ל אלוה"ל אלוה"ל אלוה"ל

23

ערוך לזר מסכת סוכה דף מא עמוד א

בד"ה אי נמי בתי ומשוכלל הוא. אף שגם התוס' והריטב"א הסכימו לזה. לענ"ד דוחק. הוא לפרש הגמרא כן. מדקאמר מהרה יבנה ביהמ"ק.
 ולפי דברי רש"י הל"ל מהרה יגלה ביהמ"ק. וכן הלשון דאיבני קאמר משמע בניו ממש. וכן לקמו (בב ב) דקאמר מאן גינוהו ד' חרשים ומני
 משיח ב"ד ומשיח בן יוסף בהדיהו ופי' רש"י משיחים שניהם אומנים לבניו ביהמ"ק ע"ש ואם כבר בניו ומשוכלל ירד למטה מאי אומנות שייך
 בה. וכן מה שאמר במשנה תמיד (פ"ו מ"ג) ומה שאנו מתפללים בכל תפלותינו יה"ר שיבנה ביהמ"ק במהרה בימינו יהיו תפלות שוא כיו
 שכבר נבנה הוא והי' לנו להתפלל שיגלה ביהמ"ק במהרה. ולכן הי' נלענ"ד דודא' ביהמ"ק לעתיד לבא יבנה בניו ממש בידי אדם. ומה
 שאמר מקדש ד' כוננו יד"ך שדרש בתנחומא שירד למטה הוא ביהמ"ק רוחני שיבא לתוך ביהמ"ק הנבנה גשמי כמשמה בתוך הגוף. וכמו
 שירד במשכן ובבית המקדש האש של מעלה תוך האש של הדיוט שנבער בעצים. וכן נראה במכילתא דדרש מפסוק מכו לשבתך פעלת ד'
 שביית המקדש של מעלה מכוון כנגד בית המקדש של מטה. ועל זה האמר מקדש ד' כוננו יד"ך. שלעתיד לבא כשימלור ד' לעולם ועד לעיני
 כל באי עולם ישכון למטה בתוך מקדש שכבר בניו הוא ומכוון כנגד ביהמ"ק של מטה. והיינו שירד למטה תוך המקדש שיבנה

24A

אם הבנים שמחה עמוד קמד'

והלום מצאתי להגאון מהרש"ק⁴⁴⁶ בסידור יעב"ץ, בתפילת מוסף לשלש רגלים, 'בנה
 ביתך כבתחילה וכונן מקדשך על מכונן, והראינו בבנינו ושמוינו בתיקונינו'⁴⁴⁷ — וכתבו:
 "כי לכאורה הוא כפל לשון, ובפרט מה שאמר 'בנה ביתך כבתחילה', הרי לא יהיה
 כבתחילה. רק יהיה של אש... אך נראה, דכאן מרמז מה שכתב התי"ט במסכת מע"ש⁴⁴⁸,
 דתחילה יהיה נבנה ביהמ"ק ע"י מלכות ואח"כ יהיה בנין שלו יתברך באש. ולכך, מזניק
 זה היטב בנוסח התפילה. דתחילה אנו מבקשים 'בנה ביתך כבתחילה' — ע"י אדם, ואח"כ
 'וכונן מקדשך על מכונן' — שיהיה ע"י הקב"ה, עכ"ד.

24B

אם הבנים שמחה עמוד שיד'

עכ"פ, אין סתירה בין הזהר בפרשת פנחס והגמרא במסכת בבא קמא, שמשמע מהם
 שהבית דלעתיד יהיה מעשה ידי הקב"ה, לזהר בפרשת פקודי שמשמע ממנו שיהיה מעשה
 ידי אדם, וכן משמע עוד מהזהר בפרשת תולדות¹²²⁹, דשניהם אמת — דתחילה נבנה למטה
 מעשה ידי אדם, ואח"כ ירד עליו מלמעלה, וכמבואר בתיקוניו זהר בפירוש כן, וכהכרעת
 בעל "אספקלריא המאירה" שזכה לכוון לדעת התיקוניו זהר מצמצמו.
 ובדברי עם ידיד נפשי, הגאון הגדול שר התורה, כמו"ה יצחק וויס שליט"א¹²³⁰, ראב"ד
 ק"ק ווערבא (כעת, בהעתקת הכתבים לבית הדפוס, לא ידעתי מה היה לו, כי בעוה"ז
 גם הוא נתפס בידי האכזרים והובל לארץ גזרה, וזכות תורתו תעמוד לו שיעמוד חי ויראה
 בישועתן של ישראל בבי"א¹²³¹), הוסיף לכוון כל הנ"ל בפסוק 'ואני אהיה לה נאם ה'
 חומת אש סביב'¹²³², שלכאורה מה הכוונה במלת "סביב"? אבל בהנ"ל אתי שפיר מאד,
 דיהיה בית המקדש תחתון מעשה ידי אדם, ועל זה ירד בית המקדש דלעילא של אש
 ויסבב אותה, עכ"ד ודפח"ה.

25

אם הבנים שמחה עמוד שכ'

פה. ברם, עדיין יש לפנינו קושיא גדולה על הכלל שהנחנו לעיל בשם רבותינו בעלי המדרש והזהר, וקדמונינו ואחרונינו, שכך הוא אופיו של בנין בית חיינו שלעתיד — בתחילה למטה ע"י אדם, ואח"כ יבוא עלינו מלעילא בידי שמים. א"כ, אכתי תהדר¹²⁸⁹ הקושיא ממסכת ראש השנה (דף ל¹²⁹⁰) וסוכה (דף מא¹²⁹⁰). אהא שהתקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא יום הנף כולו אסור, ופריך הגמרא: למה כל היום, עד חצות יסגי. שהרי אין בי"ד מתעצלין? ומשני: דאיבני סמוך לשקיעת החמה. עיין רש"י ותוס'¹²⁹¹ שיבוא פתאום מן השמים מבלי שתהיה להם שהות להכין את העומר בתחילה. ויתמשך כל היום, עיי"ש. והשתא, שבתחילה יבנה למטה ע"י אדם, לא יבוא פתאום מבלי ידיעה מתחילה על בנייתו. וא"כ, תהיה להם שהות להכין את העומר מתחילה. א"כ, שוב תהדר הקושיא — למה כל היום, בחצות סגי? והוא קושיא אלימתא על השיטה הג"ל.

26A

הקדמת הרמב"ם למשנה

ואחר תמיד מדות, ואין עיניה אלא ספור מדת המקדש וצורתו והיאר בניו, והתועלת בכך שכשיבנה לשמור בו אותה צורה ואותו היחס, כי אונו היחס מאת ה' כמו שאמר הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל

26B

תוספות יום טוב פתיחה למסכת מידות

יראח המעיין במשנה ובספר יחזקאל. והרמב"ם עצמו כתב בתחלת הלכות בית הבחירה. וז"ל בנין שלמה כברי מפורש במלכים. בן בנין העתיד להבנות אע"פ שהוא כתוב ביחזקאל. אינו מפורש ומבואר, ואנשי בית שני כשבנו כימי עזרא. כנהו כבנין שלמה. עיין דברים המפורשים ביחזקאל. ע"כ. הרי שאין בבנין בית שני. אלא מעין דברים המפורשים ביחזקאל. אבל לא ככל הכתוב שם. לכן אני אומר שלפי שלא חיתה תשובתם הוגנת לא יוכלו למלאותו בכל חלקי הבנין נמות שהוא. לפי שאותו בנין מיועד לנאות עולם שחאה הכבוד הונה לעולם. כענין שנאמר שם ושכנתי בתוכם לעולם. ומ"ם הואיל היה ראוי להם. ראו כי טוב לבנות מעין אותו הבנין במקצת מן הדברים. עכ"ל שם. ועכ"ל יפה כתב הרמב"ם שספור ענין בית שני. יש בו תועלת לעתיד מצד דברים רבים הנזכרים. ה"ל שהביא לדאיה סתם שנאמר הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל. אע"פ שדוד הוא שאמר בן לשלמה בנו על בנין הראשון מ"ם יש ראייה סמנו. וכמו שבמ"ב פ' בתרא דסוכה [מ"א] ומתקנין שם תיקון גדול העתקתי ששאלו בנב' והכתוב הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל. ותירצו קרא אשכחו ודרוש וכו'. וכן עוד בנב' פ"ז דזבחים (דף ס"ג) בבנין המזבח כמו שאכתוב לקמן רפ"ג. דשמעינן שזוהי לבני בית שני לבנות כדמות הראשון אלא קרא אשכחו ודרוש. וממילא נב' דלעתיד יש לנו לבנותו כמו שהוא בכתב מיד ה' אשר השכיל דוד והיכא דכבר אשכחו קרא ודרוש ששיר ונבנהו מדרשו. והיכא דאין ניקום ונשבת קרא ונדרוש. נבנהו כמו כן. הרי רש"י בנב' דזבחים דף ס"ב כתיבא דמוכח מפרש קרא אשכח ודרוש ושלמה

26C

אם הבנים שמחה עמוד שכא'

מהתוספתא מוכח כן). ואמרתי אני לפני כבוד קדשו, הנה הגם שיש לי תחילה לאל קצת ידיעה בענין תבנית בנין המקדש, עדיין מסופקני באיזה תבנית ומדה לבנות, אם כתבנית ומדת בית שני, או כתבנית ומדת בנין יחזקאל, כי לא פורש בזה. רק בתוס' יו"ט ז"ל, בפתיחה למסכת זו¹²⁹⁸, כתב שנבנה בנין יחזקאל, כי הגם מדכ"אר לנו רבי במשניות תבנית בית שני יש קצת הוכחה לזה שנבנה תבנית בית שני, אכן יש לומר דאולי הוא רק אגב איזה מקצת דברים שיש בו שישנם בבנין של יחזקאל, לזה אגב אורחיה ביאר יתר הדברים שבבית שני. או כמו שכתב התוס' יו"ט ז"ל, שע"י הסיפור הזה של בית שני אנו יכולין לדרוש ולהבין בבנין יחזקאל. ואדרבה, הרי חזינו דכתב לן הקרא בנין יחזקאל, שמע מינה דכן נבנה. א"כ, הדעת נוטה יותר דנבנה בנין יחזקאל. (אמר המחבר ספר "אם הבנים שמחה", עיין מה שדן בזה רבנו החת"ס בחלק יו"ד סי' רל"ו). והשיב לי הרב הגאון הקדוש, כבוד אדמו"ר שליט"א, הסיידא ופרישא בו"ק¹²⁹⁹, מהר"י מראדזין, ואמר לי בזה הלשון: ודאי נבנה תבנית בית שני ומדתו. אכן, אח"כ בעת התיקון הגמור, היינו בביאת המשיח, יבנה מאליו מהשמים בנין יחזקאל. (עיין "קול הרמ"ז" על הפתיחה של התוס')

27A

אם הבנים שמחה עמוד שכב

יר"ט ז"ל במכילתין¹²⁹⁸). כשומעי זאת מפי קדשו שמחתי מאד, כי בזה נפתחו לפני שער יבנה, ולעשות פשר דבר בין דברי רבותינו ז"ל, היינו בין התרגום יונתן¹³⁰⁰ והתנחומא¹³⁰¹ לדעת התוס' בשבועות דף טו ע"ב בד"ה "אין בנין" (— דלדעתם יהיה נבנה מהשמים), ובין הירושלמי והזהר הקדוש (— דלדעתם יהיה נבנה בידי אדם). וכן נמי בין הרמב"ם ורש"י (דלרמב"ם — בידי אדם, ולרש"י — בידי שמים). ונאמר, דמה שכתבו רש"י ותוס' בכוננת הגמ' (ראש השנה דף ל, ע"א), דס"ל דבנין העתיד יהיה בידי שמים, הוא רק לפי מאי דס"ל שם בגמרא דיום הנף הוא רק מדרכנו, ומפני זה ממילא מוכרחין אנו לומר, מתמת קושיא שהקשה שם בגמרא, דבנין העתיד יהיה בידי שמים, והיינו, מיד בראשית בנינה. ועי"ז באמת נאמר, דהתנחומא חולק על הירושלמי והזהר הקדוש הנ"ל, וס"ל דלא נבנו בעצמינו כלל, רק מיד יבנה בידי שמים, ויבנה כלילה או ביו"ט. ומשום הכי תיקו ריב"ז יום הנף, וכאמור שם בגמרא. דאי לא הימא הכי, משאר הקושיא שהקשו שם רגמ' משום הכי מוכרחין אנו לומר בדעת הגמרא, דס"ל דבנין העתיד הנית מיד בידי שמים ועפי"ז תוכרו רש"י ותוס' דזהו שיטת התנחומא. אבל למאי דמסיק שם רב נתמן בר יצחק, דיום הנף הוא מדאורייתא, אין אנו מוכרחין עוד לומר דאיכני כלילה, ואין הכרח לומר דס"ל לגמרא שיהיה בנין בית המקדש מיד בידי שמים. וא"כ, נוכל לומר דגם התנחומא מודה לזה, והתנחומא מיירי בבנין העתיד שיבנה אח"כ, והוא הוא שיבנה בידי שמים. אבל מ"מ מודה התנחומא, דמתחילה יהיה בנין תבנית בית שני, שאנחנו בעצמינו נבנתו, וכדעת הירושלמי והזהר הקדוש. נמצא, דליכא פלוגתא בדברי חז"ל. ואולי, כן נמי נשוח דברי הרמב"ם בפירושו¹³⁰² לדבריו שבהיבורו¹³⁰³ ז"ל. עכ"ד הגאון בעל "עזרת כהנים".

ועפי"ז, סרה מעל השיטה שאנחנו נבנהו מתחילה הקושיא הנ"ל מהגמרא במסכת ראש השנה הנ"ל, וכדברי הגאון בספר "עזרת כהנים". וכבר הבאתי בראש דברינו, דכן גם דעת התיקוני זור וספר "אספקלריא המאירה" בשם המדרש — שאנחנו נבנהו מתחילה, ואח"כ ירד משמים בית המקדש דלמעלה. שוב מצאתי גם בספר "האמונות והדעות" לרבנו סעדיה גאון¹³⁰⁴, דמתחילה נבנה בית המקדש ברשיון המלכות, וזה יהיה הכנה לבנין שיבוא לנו מן השמים. ובכן תתקיים שיטה זו. כיתד שלא תמוט. ויהי רצון שנוכח לזה במהרה בימינו אמן.

הנ"ל בפשיטות — דכיון שתחילה יבנה בית המקדש דלמטה, ואח"כ על זה ירד בית המקדש דלמעלה ויתאחדו זה עם זה, א"כ יהיה שם גם מעשה צדיקים, ואגב חלק הצדיקים שבו נקט הפסוק חשיבות דשתי ידיים. ואינו דומה למעשה שמים וארץ, דשם לא היה אלא מעשה הקב"ה לבד, על כן לא נזכר רק יד אחת, משא"כ בבנין דלעתיד שיהיה בו גם מעשה צדיקים, על כן נקט הפסוק שתי ידיים. וזה התירוץ נראה מאד, ואין צורך לומר

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק י הלכה ב (27B)

החדש כיצד. כל אחד מחמשה מיני תבואה בלבד אסור לאכול מהחדש שלו קודם שיקרב העומר בט"ז בניסן שממר ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו, וכל האוכל כית חדש קודם הקרבת העומר לוקה מן התורה בכל מקום ובכל זמן בין בארץ בין בחוצה לארץ בין בפני הבית בין שלא בפני הבית, אלא שבזמן שיש מקדש משיקרב העומר הותר החדש בירושלים, והמקומות הרחוקין מותרין אחר חצות שאין בית דין מתעצלין בו עד אחר חצות, ובזמן שאין בית המקדש כל היום כולו אסור מן התורה, ובזמן הזה במקומות שעושין שני ימים טובים החדש אסור כל יום י"ז בניסן עד לערב מדברי סופרים.